

Taalcultuur in Limburg

Activiteiten van de leerstoel nieuwe stijl: een balans

Het is bijna tweeënhalft jaar geleden dat de leerstoel 'Taalcultuur in Limburg' ingesteld is. Dit lijkt me een mooie gelegenheid om in Veldeke de balans van de afgelopen periode op te maken. Wat gebeurt er precies onder de vlag van deze leerstoel en zijn er al resultaten?

De leerstoel blijkt zich ontwikkeld te hebben tot – wat ik maar noem – een leerstoel 'nieuwe stijl'. Een leerstoel 'nieuwe stijl' houdt in dat ik zo veel mogelijk probeer diverse activiteiten aan elkaar te koppelen en uit te voeren. Niet alleen onderzoek, onderwijs en begeleiding van studenten is van belang maar ook de wisselwerking met iedereen in Limburg die inhoudelijke informatie over meertalig Limburg, inclusief de dialecten zoekt en mee wil werken. Zo schrijf ik een tweewekelijkse column in De Limburger/Limburgs Dagblad om een idee te geven hoe divers het onderzoek binnen de noemer Taalcultuur kan zijn: bijvoorbeeld van luistertaal tot hoe kinderen hun taal (talen) van jongs af aan leren. De lezers stellen mij vragen over de inhoud van de columns en zo kan ik met velen per mail corresponderen over datgene wat iedereen graag wil weten of interessant vindt. Die reacties geven dus een goed inzicht in wat lezers relevant vinden. Vaak gaat het om spelling van dialectwoorden, of hoe iets in het Nederlands geschreven moet worden, anekdotes, hoe het dialect vroeger gesproken werd en ervaringen over hoe het is zonder dialect in Limburg op te groeien en de dialectverschillen tussen de dorpen. Deze reacties leveren ook inspiratie voor lezingen in Limburg over hoe bijvoorbeeld kinderen twee talen van jongs af aan verwerven, of wat taalcultuur precies inhoudt en in hoeverre dialecten veranderen. Ook melden lezers en luisteraars van de lezingen zich aan om als vrijwilliger voor het Taalcultuuronderzoek te werken. Ik wil dan ook graag iedereen bedanken die ons het afgelopen jaar geholpen heeft.

Bovendien probeer ik zo veel mogelijk projectaanvragen te schrijven zodat jonge mensen gefinancierd kunnen worden om onderzoek binnen Limburg te verrichten. Die aanvragen zijn vaak tijdrovend met maar weinig kans op succes. Nederland telt vele ambitieuze onderzoekers die voor uitbreiding van hun onderzoekbaan afhankelijk zijn van externe financiering, dus buiten hun universiteit om. Toch zijn de aanvragen vanuit de leerstoel in de afgelopen twee jaar succesvol geweest. De Provincie financiert het promotieonderzoek van Lotte Thissen. Lotte is afgestudeerd antropologe en zij verricht in haar geboortestad Roermond onderzoek naar hoe

mensen zich in die stad een plek eigen maken door het gebruik van dialect of andere talen. De inspanningen die mensen doen om zich thuis te voelen, of op een bepaalde plek thuis te horen, zijn een onderdeel van de grotere zoektocht naar Limburgse of meer regionale of lokale identiteiten. Lotte volgt mensen over een langere periode bijvoorbeeld binnen een carnavalsvereniging of supermarkt. Zo verkrijgt ze een goed inzicht in het taalgebruik van mensen in verschillende situaties, in verschillende rollen en met verschillende gesprekspartners, en vooral hoe mensen over elkaar denken op basis van hoe zij spreken.

Kristel Peters is een nieuwe promovenda die vier jaar lang onderzoek zal doen naar het gebruik van allerlei talen en talige elementen door VMBO-leerlingen in Maastricht. Zij zal vooral observeren of en hoe leerlingen binnen en buiten de klas gehoord worden en hoe zij, om een 'stem' te krijgen, al dan niet moeten spreken en schrijven.

Eveneens is een subsidieaanvraag bij de Europese Unie gehonoreerd. Samen met zo'n 15 teams door heel Europa kunnen we recent afgestudeerden aanstellen voor onderzoek naar meertaligheid in Europa. Zo zal iemand twee jaar lang onderzoek doen naar taalkeuze in een zorgcentrum in Limburg. Dit project zal ons uiteindelijk vertellen of oudere mensen en cliënten het prettiger vinden om tegen de dokter en ander verzorgend personeel hun moedertaal, bijvoorbeeld dialect of een andere niet-Nederlandse taal, te spreken dan het Nederlands. Uit internationaal onderzoek blijkt dat het spreken in je moedertaal heel belangrijk kan zijn. Cliënten voelen zich in hun moedertaal eerder vertrouwd met een specialist of therapeut en daardoor kan een behandeling veel effectiever zijn. Zo slikken cliënten veel trouwer hun medicijnen als zij een goede relatie met hun arts onderhouden.

Ten slotte is een aanvraag voor een internationale onderzoeksgroep succesvol geweest: daardoor kan ik met veel onderzoekers tien maanden onderzoek doen rond het thema Taalcultuur en dan vooral hoe mensen die dialecten of minderheidstalen spreken, bepaalde talige verschijnselen inzetten

voor lokale of sociale identiteitsconstructie.

Een verdienste van de leerstoel is ten slotte dat het Limburg-portaal van de Digitale Bibliotheek van de Nederlandse Letteren (DBNL) een eind op weg is met het digitaliseren van literaire werken. Dit digitale portaal wil de Limburgse literatuur- en cultuurgeschiedenis vastleggen en bereikbaar maken in digitale vorm. Dankzij subsidie van het Letteren Overleg Limburg/Provincie, het Winand Roukens Fonds, de Universiteiten Maastricht en Amsterdam, Prins Bernhard Cultuurfonds, afdeling Limburg en het Vastelaovesleedjes Konkoeer is nu voor iedereen zo'n honderdtal literaire werken gratis beschikbaar. In het Nederlandse taalgebied en de literatuur van de Lage Landen neemt het Limburgse gebied een bijzondere plaats in: een kruispunt tussen Noord- en Zuid-Nederlandse, Waalse en Rijnlandse invloeden, met een sterk regionaal besef, en auteurs schrijven naast het Nederlands ook in het Frans, Duits of dialect. Ook is informatie te vinden over meer dan vijfhonderd auteurs die een band met Limburg hebben en is de website verrijkt met e-book, audio en video. Hopelijk kan dit portaal nog geruime tijd doorgaan maar of dat lukt is afhankelijk van verdere financiering om de vele werken die op ons verlanglijstje staan, te digitaliseren. Maar niet alleen deze projecten zijn relevant. Ondertussen verricht ik veldwerk onder mijnwerkers in Eindhoven, Maastricht. Deze opnames zijn door vrijwilligers en studenten getranscribeerd. Vrijdag 10 mei was een speciale dag: ex-mijnwerkers of koolputters zoals ze zich noemen, vrijwilligers en studenten kwamen bij elkaar. We werden meer dan gastvrij ontvangen. Een ex-mijnwerker serveerde hele bakplaten vol met Pools brood, Berliner bollen en Apfelstrudel, allemaal zelf gebakken.

Het was een ervaring die studenten niet snel zullen vergeten. Op die leeftijd komt een student niet snel in aanraking met oudere generaties die niet tot de eigen familie behoren. In dit geval deelden studenten en ex-mijnwerkers kennis uit en ik vond dat bijzonder om mee te maken.

Ten slotte heb ik een beurs aangevraagd en gekregen om aan het 'Netherlands Institute for Advanced Studies' (NIAS) in Wassenaar een internationale themagroep te coördineren over 'The Construction of Local Identities through Language Practices'. Op dit moment proberen we met zes wetenschappers ons onderzoek aan elkaar te koppelen zodat algemene processen van taalveranderingen en hoe mensen zich tot het dialect en tweetaligheid verhouden in Limburg vergeleken kan worden met elders in Europa.

Al met al is de instelling van de leerstoel door de provincie zinvol: het zorgt dat jonge mensen aan het werk kunnen die maatschappelijk en theoretisch zinvol onderzoek verrichten, het koppelt sprekers, vrijwilligers en studenten aan elkaar, het

verspreidt kennis over het dialect en andere talen in Limburg via onderwijs, columns, lezingen en onderzoek. De leerstoel onderzoekt dialecten in een bredere context dan in de dialectologie gebruikelijk is. We onderzoeken wel talige verschijnselen maar de nadruk ligt meer op hoe mensen in welke contexten hun dialect gebruiken en welke gedachten ze daarover hebben. Zo kunnen we beter voorspellen welke sociale betekenis het dialect (en andere talen) voor mensen in diverse plaatsen in Limburg heeft. Dat is een nieuw type onderzoek en de meesten zijn hier niet echt mee vertrouwd. Dat is best wel even wennen. Ik hoop dat de leerstoel de komende tijd (nog) veel stof zal doen opwaaien.

Leonie Cornips

Fellowship Leonie Cornips en Irene Stengs bij NIAS

Taalkundige Leonie Cornips en antropoloog Irene Stengs zijn vanaf 1 september als fellows verbonden aan het Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences (NIAS) in Wassenaar. De beide Meertens-onderzoekers maken deel uit van een internationale themagroep die onderzoek doet naar de constructie van lokale identiteiten door talige en culturele praktijken.

De themagroep 'The Construction of Local Identities through Language Practices' sluit inhoudelijk nauw aan bij het project 'Taalcultuur' van het Meertens Instituut. In totaal zijn er bij het project acht onderzoekers betrokken die ieder vanuit hun eigen invalshoek onderzoek zullen verrichten. Irene Stengs onderzoekt de wisselwerking tussen de globalisering en de populaire cultuur door in te zoomen op de rol van de muzikant André Rieu in de Limburgse identiteit. Leonie Cornips onderzoekt de wisselwerking tussen globalisering en lokalisering in het gebruik van taalvariateiten in Limburg en met name het Cité-Duits van ex-mijnwerkers.